

AKADEMİK RAMİZ MEHDİYEVİN ƏSƏRLƏRİNDƏ MİLLİ DÖVLƏTÇİLİK MƏSƏLƏLƏRİ

Aydın MIRZƏZADƏ
milli məclisin deputatı

Tanınmış Azərbaycan alimi, akademik Ramiz Mehdiyev son iyirmi illik tariximizə görkəmli filosof, sosial nəzəriyyəçi və ciddi siyasi xadim kimi daxil olmuşdur. Onun siyasət dünyasının çətinliklərini kökündən anlamaq qabiliyyəti, nəzəri yaradıcılığa meyli və həyatdakı yeniliklərə həssaslığı daima Azərbaycan dövlətinin təşəkkülünə və elmimizin inkişafına xidmət etmişdir.

Heydər Əliyevin ruhən islahatçı olmaq, eyni zamanda keçmişdəki uğurları unutmamaq tövsiyəsi Ramiz Mehdiyevin əsərlərində nəzəri cəhətdən əsaslandırılmış və müstəqil dövlətimizin zəngin mənəvi ənənələr sistemində layiqincə təcəssüm olunmuşdur.

R.Mehdiyev ötən əsrin 70-80 - ci illərində Heydər Əliyevin birinci siyasi hakimiyyəti dövründə formalaşmış siyasətçilər nəslinə mənsubdur. Bu məqam onun siyasi davranışına, problem mahiyyətli mövzu seçiminə öz müsbət təsirini göstərmişdir. Müstəqil dövlətçiliyə və Böyük Heydər Əliyevin siyasi irsinə bağlılıq akademik R.Mehdiyevin elmi yaradıcılığının ana xəttini təşkil edir.

Eyni zamanda akademik axtarışlarında ənənə ilə yeniliyin qarşılıqlı münasibəti də daima bir-biri ilə bağlı xətt kimi gedir. Ənənə Azərbaycan dövlətçiliyinin iki əvvəlki formasının tarixində təcəssüm olunmuş milli başlanğıcı özündə ehtiva edir, yeniliklər isə Azərbaycan cəmiyyətinin özündən qaynaqlansa da, ABŞ, Avropa Birliyi və onların beynəlxalq mərkəzlərinin güclü təsiri ilə müşayiət olunur.

Bu gün elmi ictimaiyyət tərəfindən qəbul edilir ki, keçən əsrin 90-cı illərində qloballaşmanın nəticələrindən biri kimi «transmilli korporasiyaları, aparıcı beynəlxalq təşkilatları, və hətta dünya dövlətlərini əhatə edən global idarəetmə şəbəkə»si əmələ gəlmişdir. Əvvəllər bu sistemdə Qərbi dünya aparıcılıq edirdi [1]. Açıq-aşkar görünürdü ki, onların təzyiqi əhatəli və rəqibsiz idi. Bir həqiqət idi ki, ötən illər ərzində Qərbi demokratiya sisteminin bütün cəmiyyətlər üçün məcburən qəbul etdirilməsi global təsiri həyata keçirməyə imkan verən texnologiyaya çevrilmişdi.

XX əsrin 90-cı illərindən etibarən Qərbi təsisatları digər ölkələrə nüfuz etmək və milli dövlətlərin daxili siyasi situasiyasına müdaxilə etmək üçün müxtəlif vasitə və mexanizmlər (seçkilər, kütləvi informasiya vasitələri, açıq müxalifətin mövcudluğu, beynəlxalq müşahidə) variantları ortaya qoydular. Bu isə cəmiyyətdə sabitliyin qorunması üçün variantlar toplusu deməkdir və eyni zamanda qeyri-demokratik rejimləri ümumdünya proseduralarına dəvət etməyə Qərbin əlinə mənəvi haqq verir. Məhz «modernləşdirmə» və «qərbləşdirmə» anlayışlarını bir-birindən ayırmaq zərurəti buradan doğur və böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu səbəbdən də hörmətli alimimiz qeyd edir ki, «Qərbi... öz sivilizasiya məqsədinə nail olmağa çalışır, qalan dünyaya özünün əla mənimsədiyi çərçivələri, qanunları və meyarları «təklif edir» [2].

Azərbaycanda demokratiya ideyaları hələ Xalq Cümhuriyyəti (1918-1920) və hətta Azərbaycan SSR dövründə (1920-1991) reallaşdırılmağa başlanmışdır.

Birinci halda əsas diqqət vətəndaş hüquqlarına və siyasi hüquqlara, ikincidə isə sosial hüquqlara yetirilmişdir. Azərbaycan tarixi üçün belə bir cəhət səciyyəvidir ki, demokratiya həmişə ölkənin modernləşdirilməsi vəzifələri ilə uzlaşdırılırdı. Bununla bağlı Ramiz Mehdiyev 23 may 2007-ci ildə Bakıda keçirilmiş beynəlxalq konfransda deyirdi: «XX yüzilliyin milli tarixini dərk etməyin keyfiyyətcə yeni səviyyəsinə çıxmağın vaxtı gəlib çatmışdır. 1920-ci ildə ikinci Azərbaycan respublikası öz sələflərinin mütərəqqi xəttini davam etdirmişdir. Bütün sonrakı tarix, ilk növbədə iyirminci yüzilliyin 70-80 - ci illəri dövləti siyasi və iqtisadi cəhətdən modernləşdirmək niyyətinin inikasını olmuşdur» [3].

Tarixin yaratma gücü, tarixdə mütərəqqi ideyaların mövcudluğu akademik R.Mehdiyevin yaradıcılığında aparıcı mövzulardandır. Akademikin əsərləri ilə tanışlıq onun siyasi filosof kimi problemlərə baxışını öyrənməyə imkan verir. Onun görüşlərinin əsərlərində əks olunmuş təkamülü belə bir qənaət doğurur: əbədi sosial ideyalar toplusu mövcuddur, tarixi cəmiyyətlərin tələbindən asılı olaraq yalnız bu ideyaların nisbəti dəyişir.

2006-cı ildə akademik əsərlərinin ikicildliyi nəşr etdirilmiş, burada onun 1971-ci ildən bəri yazdığı məqalələr və məruzələr toplanmışdır. İkcildlik dövrlərin əlaqəsi ki mi tarixə, dövlət və cəmiyyət, xalq və fərd, hakimiyyətin gücü və fikrin gücü, elita və kütlə, azadlıq və məsuliyyət, hüquqlar və vəzifələr və s. cüt məfhumların dialektik qarşılıqlı əlaqəsinə müəllifin baxışını əks etdirir.

Tarixin ümumi axarı göstərir ki, bu gün dünya hamı üçün ümumi və xaraktercə mütərəqqi qaydalara doğru hərəkət edir. Ancaq bununla belə dəyişikliklərin dərinliyini və vüsətini tam müəyyənləşdirmək çətinidir, çünki global böhranın trayektoriyası məlum deyil. Bunu görəndə tədqiqatçı deyir : «Hamı Uoll-stritin acgözlüyünü və bazarlara nəzarətdən özünü kənara çəkmiş dövlətin məsuliyyətsizliyini lənətləyir... Hələ də bir şey tamamilə qaranlıqdır : bundan sonra nə olacaq? İqtisadi kəlakizmlər dünyada qüvvələr nisbətində necə təsir edəcək, udan kim olacaq (ümumiyyətlə, olacaq mı?) və beynəlxalq sistemdə əsaslı dəyişikliklər gözlənmək olarmı?» [4]

Amerikalı analitik Pocer Oltman yazır: «2008-ci ilin maliyyə və iqtisadi iflası - son 75 ildə ən ağır böhran

Birləşmiş Ştatların və Avropanın ağır geosiyasi məğlubiyyəti oldu. Ortamüddətli perspektivdə Vaşinqtonun və Avropa hökumətlərinin digər şəraitdə oynadıqları rolu beynəlxalq məsələlərdə oynamağa imkan verən nə ehtiyatlan, nə də iqtisadi etibarlı qalacaq... Bütün bunlar Amerika azad bazar kapitalizmi modelini şübhə altına qoymuşdur... Sabitliyə can atan ABŞ və bəzi Avropa ölkələrinin hökumətləri maliyyə sektorunu müasir kapitalizm ehkamları ilə ziddiyyət təşkil edən dərəcəyədək milliləşdirmişdir» [5].

Belə qənaətə gəlmək olar ki, milli dövlətlər və beynəlxalq qurumlar iqtisadi azadlıqlara daha sərt nəzarət edəcək, maliyyə məsələlərinə daha çox nəzarət edəcəklər. Böhrana münasibətin özü Azərbaycan dövlətinin iş qabiliyyətinin və siyasi dayanıqlığının başlıca şərtinə çevirmişdir. Bu aspektdə aparıcı siyasi təbəqə respublikamız uzunmüddətli perspektivdə Avroatlantika sivilizasiyasında yeri sualına uğurla cavab verdi. Prezident İlham Əliyev son bəyanatları ilə bildirdi ki, Azərbaycan dövləti «müstəqillik» kapitalını artıracaq, çünki «siyasi iradə var» və «Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişaf potensialı çox böyükdür» [6].

Akademik Ramiz Mehdiyevin siyasi dünyagörüşünü səciyyələndirən əsas cəhət dövlət hakimiyyətinin yaradıcı gücünə inam və milli ideya ilə silahlanmış xalq qüvvələrinin tükənməzliyinə əminlikdir. Onun çıxışlarında nəzərə çarpan belə bir motivi də qeyd etmək lazımdır: güclü dövlət ideyasının sönməsinə və dövlət iradəsinin şəxsi-korporativ məqsədlər ucbatından zəifləməsinə yol verməmək. Bu motiv idarəetmə praktikasının ən yüksək səviyyəsində oriyentir kimi özünü göstərir.

Milli dövlət ideyasının yaşamasında və inkişafında akademik R.Mehdiyevin xidməti az deyil. O, bu ideyanı bir sıra əsərlərində əsaslandırılmış, liberalizmin müdaxiləsini müstəsna olaraq apologetik ruhda qəbul edənlərin mövqeyi ilə razılaşmamışdır. Ötən əsrin 90-cı illəri qlobaliz milli dövlətlər üçün təhlükə yaradanda Mehdiyev təhlükəni onun miqyasına adekvat cavab verdi.

Akademikin «Azərbaycan: qloballaşma dövrünün tələbləri» adlı fundamental əsərlərinin metodoloji istiqaməti belədir: «Böyük suallar qoymaq - səhv cavablar almaq riskinə getmək deməkdir. Sual verməmək isə anlama dairəsinin məhdudlaşdırmaq deməkdir». Core Staynerdən gətirilmiş bu sitat öz-özlüyündə diqqətə layiqdir: o, Azərbaycan mənəvi mədəniyyətinin yüksək intellektual səviyyəsinə dəlalət edir.

Yüksək mədəniyyətli, «ikinci dünya»ya mənsub olmuş, yəni bir sıra sosial meyarlara görə Qərblə bərabər addımlamış millət yenilikləri onların praktikada tətbiqini yoxlamadan qəbul edə bilməz. O bunu hətta «birqütblü dünya»nın güclü təzyiqi şəraitində edə bilməz. R.Mehdiyevin həm sözügedən əsəri, həm də növbəti, «Gələcəyin strategiyasını müəyyənləşdirərkən: müasirlik xətti» kitabı Qərb dünyasının bütün ideya cəbbəxanasına ciddi münasibətin təcəssümüdür. Bu gün görünməmiş qlobal böhran şəraitində onun sözləri özünəməxsus şəkildə səslənir: «Mən sualları qoyarkən onların çoxuna cavab verməyə çalışmışam. Qalanlarına isə tarix özü cavab verəcəkdir» [7].

Qeyd etmək lazımdır ki, R.Mehdiyevin «Gələcəyin strategiyasını müəyyənləşdirərkən: müasirlik xətti» əsərində dəyişikliklər həyata keçirmək duyğusu çox güclüdür. Ona görə də əsərdə inkişaf anlayışı, eləcə də bu anlayışın tətbiqi tərifləri tez-tez işlənir. Belə bir fakt danılmazdır ki, inkişaf cəmiyyəti və onun siyasi təşkilatını - dövləti transformasiya edən keyfiyyət dəyişiklikləri kimi başa düşülür. Tərəqqi və modernləşdirmə əsas dünyagörüşü anlayışları kimi Azərbaycan siyasi elitasının ideya cəbbəxanasında həmişə olmuşdur və indi də var.

R.Mehdiyev yazır: «Xalq hakimiyyəti ətrafında müzakirələr daha da aktuallaşır və prinsipial xarakter alır, çünki onlar, bir tərəfdən, milli dövlətin suveren inkişafı imkanını müəyyənləşdirir, digər tərəfdən isə, "azadlıq mayakları»nın (Qərbin - red.) bu və ya digər demokratik konseptə baxışlarını ixrac etməsi üçün plasdarm yaradır... Demokratiya öz-özlüyündə daha çox yeni geosiyasi, daha dəqiq və doğru desək, geoiqtisadi ekspansiya amili kimi çıxış edir» [8].

2008-ci ilin mayında ABŞ-ın Azərbaycanda prezident seçkilərinə 3 milyon dollar ayırmaq niyyətini şərh edərkən R.Mehdiyev bunu «ölkənin daxili işlərinə müdaxilə» kimi qiymətləndirmiş və məsələni belə qoymuşdu: "Azərbaycan dövlətinə və ya başqa bir ölkəyə Amerikada kimisə maliyyələşdirib, seçkilərə müdaxilə etməyə və ya seçkilərə nəzarət etməyə im kan veriləmi? Nə Amerikada, nə də İngiltərədə buna icazə verməzlər. Nəyə görə Azərbaycanda belə məsələ olmalıdır? Mən bunu normal hesab etmirəm" [9].

R.Mehdiyevin qloballaşmanın dar libe ral izahı ilə bağlı şübhələri və təshihləri özünü doğrultmuş, onun elmi və siyasi təfəkkürünün qeyri-adiliyini aşkarlamışdır. Bu fakt akademiknin əsərlərini diqqətlə oxumağa sövq edir. Belə bir diqqət müəyyən elmi nəticələrə gəlməyə imkan verir.

R.Mehdiyevin 90-cı illərin əvvəllərində yazdığı əsərlər nəzəri düşüncənin yeni ideyalarla, dövlət xadiminin müşahidələri və ali xidmət ehtiyacları ilə zənginləşdirilməsinin nəticəsidir.

Ötən əsrin 80-90 - cı illərində "cəmiyyət alternativ biliklər sisteminə daha çox ehtiyac duyurdu", çünki 20 yanvar 1990-cı ildən sonra "əhalidə formalaşmış, milli-demokratik ideologiyadan qidalanan antikommunizm əhval-ruhiyyəsi... kütləvi psixologiyaya konstruktiv təsir göstərmədi". R.Mehdiyev antikommunizm əhval-ruhiyyəli kütləvi şüurla cəbhə utopizminin əlaqəsinə toxunaraq yazır: "İslahatlar "ümumi rifah"ı və sosial ahəngdarlığı cəmiyyətə "birnəfəsə" gətirməyə imkan verən hansısa bir əfsanəvi vasitə kimi təqdim olunurdu". Cəbhə hakimiyyəti Azərbaycanı hara aparıb çıxardı? "Belə dövlətlər, bir qayda olaraq, böyük geosiyasi oyunun predmetinə çevrilir" [10].

Bu gün məlum zaman məsafəsindən sözügedən "alternativ biliklər sisteminin mövcudluğunu və həmin cərəyanda R.Mehdiyevin rolunu sezmək mümkündür. Bu cərəyan çoxluğun gözləntiləri ilə birləşərək hərəkət

qüvvəsi kəsb etdi və Heydər Əliyevin şəxsiyyətində cəmləşdi. R.Mehdiyevin qeyd etdiyi kimi, Heydər Əliyev "xalqın nəhəng enerjisini səfərbər etməyin sirlərinə vaqif olmuş ... liderdir ; o, xarizmatik səciyyəli liderdir" [11]. Hərəkət deyəndə filosof Yakob Bemenin bir ifadəsini misal gətirmək olar. O qeyd edirdi ki, hərəkəti obyektin daxili vəziyyəti, bir növ "materianın əzabı" kimi başa düşmək lazımdır. Bu halda "materia" adı altında "xalq kütləsi" nəzərdə tutulur; bu öz kortəbii şüuru və nizam instinktləri olan qeyri-siyasi cismdir.

15 iyun 1993-cü ildə Heydər Əliyevin yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdışı Azərbaycan tarixinə mühüm hadisə kimi daxil oldu. Azərbaycan dövlətçiliyi öz başlanğıcını həmin gündən götürdü və o mühüm keyfiyyət əlamətlərinə malikdir. Məhz həmin gündən Azərbaycan dövləti iki əsrlik fasilədən sonra xalqın istəyinə uyğun ola raq tarixi missiyasını yerinə yetirməyə başladı. Bu böyük və tarixi məsələdə Heydər Əliyevin çox ciddi və düşünülmüş proqramı var idi. Bu fəaliyyət barədə Ramiz Mehdiyevin fikirləri diqqəti cəlb edir: "Bu proqram sabit, hüquqi hakimiyyət qurumlarının yaradılması, demokratik nailiyyətlərin möhkəmləndirilməsi, iqtisadiyyatın böhrandan çıxarılması, Döyüş qabiliyyətli ordunun formalaşdırılması, və başlıcası - həmrəylik, birlik, millətin qüvvələrinin bir yerə toplanması istiqamətləri idi " [12].

1993-cü ilin iyunundan sonra yaradılan hüquqi sistem hüququn mühüm sosial funksiyasına - fərdin və qrupun özbaşınalığının qarşısına sədd çəkmək funksiyasına cavab verirdi. Qayda-qanunun və sabitliyin həsrətini çəkən cəmiyyət yeni hakimiyyətin bu ciddi fəaliyyətini qabarıq görürdü.

Onun əsas prinsipləri müstəqil dövlətçilik, hüquqi və demokratik dövlət, sosial ədalət, postsovet islahatçılığı, siyasi vətəndaş vətənpərvərliyi - azərbaycançılıq idi. 1993-cü ilin iyunundan, sonra baş vermiş mürəkkəb siyasi hadisələr qeyd olunan yanaşmaları daima önə gətirdi və siyasi gündəlikdə qabartdı. «Azərbaycanda «permanent rejimlər» ənənəsinin bərqərar olunmasını istəyənlər» isə məğlub olduqdan sonra milli elitanın güc toplama prosesi genişləndi və R.Mehdiyevin qeyd etdiyi kimi, «dövlətin birləşdirici funksiyası»nu gücləndirdi [13].

Hakimiyyətin ideya-nəzəri bazası Prezident və artıq milli lider səviyyəsinə qalxmış Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında kollektiv şəkildə hazırlanmağa başladı. Bu işin impulsunu birbaşa Azərbaycan Respublikasının faktiki yaradıcısı olmuş Heydər Əliyevdən gəlirdi. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin inkişaf nəzəriyyələrinin hazırlanmasında həm mühüm dövlət postu tutan, həm də ciddi elmi yaradıcılıqla məşğul olan akademik Ramiz Mehdiyevin böyük rolu vardır. Çünki onun əsərlərində nəzəri və fəlsəfi dövlətçilik fikrinin inkişafını izləmək mümkündür. O, Heydər Əliyevin yeritdiyi xəttin siyasi-fəlsəfi politoloji dərkində yaxından iştirak edir, mühüm fəaliyyət proqramlarının işlənilməsinə təşkil edir və Heydər Əliyevin qərarlarına zəruri aparat təchizatı təmin edə bilirdi.

R.Mehdiyev Azərbaycan cəmiyyətində siyasi sistemin təşəkkülünü siyasi şüurun inkişafı prizmasına xüsusi fikir verirdi: «Azərbaycanda müstəqil dövlət quruculuğu ardıcıl və məqsədyönlü proses kimi real olaraq 1993-cü ilin oktyabrında başladı». R.Mehdiyev 1993 - cu il 15 iyundan oktyabr ayınadək olan dövrü «Azərbaycanda dövlətin və cəmiyyətin böhran mənəşindən çıxarılmasında ciddi addımlar» dövrü kimi səciyyələndirir [14], sosial-siyasi tarixin xronologiyasını müəyyənləşdirəndə isə dörd dövrü fərqləndirirdi. O 1988-1992 - ci illəri - «romantik eyforiya» dövrü; 1992-1993 - cü illər - kütləvi şüurda «ayılma və dərk etmə dövrü»; 1993-1995 - ci illər - «gərgin və barışmaz toqquşmalar, dövlətçilik və müstəqillik şüurunun qələbəsi» dövrü; 1995-ci ildən sonrakı dövr - «tammiqyaslı hüquqi, demokratik dövlət, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu» dövrü adlandırırdı [15].

R.Mehdiyev yaranan yeni ictimai münasibətlərə «siyasi hakimiyyət» prizmasından baxaraq yazırdı: «Hakimiyyət xalqın siyasi, hüquqi və əxlaqi dəyərləri ilə... səsleşməlidir» [16]. O, cəmiyyətin siyasi təsisatlandırılması probleminin həllini İrs və Müasirliyin optimallaşdırılması yollarında görür: «Cəmiyyətin elə bir quruluşu optimal olacaq ki, burada həm demokratiyanın müasir nailiyyətləri, həm də spesifik milli ənənələr öz əksini tapsın» [17].

Siyasi proseslərin gedişatı göstərir ki, siyasi ideal olmadan siyasi hakimiyyəti təmin etmək mümkün deyildir. Öz növbəsində siyasi ideal da siyasi dəyərləri daima özündə ehtiva etməlidir. Bu mənada Azərbaycan siyasi elminin və siyasi fəlsəfəsinin bazisində ənənələrin və yeniliklərin xəlitəsi özünə möhkəm yer alır. O, dünyagörüşü konstantası kimi özünü bürüzə verir, siyasi millətçilik, yəni azərbaycançılıq ideologiyasının başlıca anlayışı kimi çıxış edir. Bu barədə R.Mehdiyev 2003-2004 - cü illərdə fikrini ifadə edərək yazırdı: «Dövlət quruluşu yeninin yaradılmasını və keçmişlə varisliyin qorunub saxlanmasını nəzərə almalıdır» [18]. «H.Əliyev rəhbərliyinin... ən mühüm təzahürü azərbaycançılıq ideologiyasının təbii yüksəlişi..., xalqın tarixi yaddaşının özünə qaytarılması oldu». Bu fundamental prinsiplər əsasında «milli dövlətçilik duyğuları və niyyətləri real siyasi amilə çevrildi» [19].

R.Mehdiyev vurğulayırdı ki, «Azərbaycan şəraitində demokratiya özünə xas universal dəyərlər və ümumi prinsiplərlə bərabər, tələyüklü vətənpərvərlik, sabitlik, hakimiyyətin nüfuzu ideyaları ilə zənginləşdirilməlidir» [20].

Akademik R.Mehdiyevin fundamental əsərlərindən biri - «Demokratiya yolunda» bilik və yanaşmaların zənginliyi ilə bərabər, "demokratiya", "siyasi rejim", "siyasi cəhətdən şüursuz", "sosial-siyasi stereotiplər", "siyasi rəmzlər və rituallar" (müxalifətə xas siyasi düşüncənin ritual tipi də buradan qaynaqlanır), "böhran və münaqişə" (politoloji mənada), "dünya siyasi nizamı" və s. kimi bir sıra politoloji konseptləri ehtiva edir. Kitabın elmi və üslubi cəhətdən mükəmməlliyi onun yazılması zamanı istifadə olunmuş külli miqdarda xarici və yerli mənbələri kölgədə qoyur.

Siyasi filosof kimi Ramiz Mehdiyevin əsərləri normativ xarakter daşıyır. Normativ siyasi təhlil deyəndə nəzəri və fəlsəfi biliklər əsasında konkret siyasi reallıqların dərki prosesi nəzərdə tutulur. Bu, «Vətəndaş cəmiyyətinə yol açan ideyalar» toplusunda (2006-cı il) öz əksini tapmışdır. Kitabda alimlərin, Fəlsəfi və Sosial-Siyasi Elmlər Assosiasiyası üzvlərinin, Milli Məclis deputatlarının, qəzet və jurnal redaktorlarının R.Mehdiyevin əsərləri haqqında rəyləri və resenziyaları toplanmışdır. 2003-cü il aprelin 3-də «Azərbaycan» qəzetinin redaksiyasında R.Mehdiyevin «XXI əsrdə milli dövlətçilik: demokratik inkişaf və müxalifət» əsərinin müzakirəsinə həsr olunmuş «dəyirmi masa» keçirilmişdir [21].

Müəllif kitabında müxalifətin siyasi psixologiyasının normativ təhlilini vermiş, onun ideya cəhətdən geridə qaldığını, siyasi adekvatsızlığını və etik statusunun şübhəli olduğunu göstərmişdir. AXCP-nin timsalında cəbhə müxalifətinin pozucu rol oynadığını onun rəhbərləri də qeyd etmişlər - onlar hələ də 80-90 - cı illər üçün xas olmuş siyasi fəallıq, «totalitarizmin qalalarına hücum» əhval-ruhiyyəsi ilə yaşayırlar [22].

R.Mehdiyevin əsərlərində dövlətçilik məsələlərini dərinlən analiz etməsinə bir sıra ciddi «dəyirmi masa» müzakirələrində geniş yer verilir. Bildirilir ki, R.Mehdiyevin elmi dövriyyəyə daxil etdiyi müddələrdə cəbhə hakimiyyətinin funksional tərəfinə ciddi diqqət yetirilir. Söhbət ondan gedir ki, tarixi şəraitin diktəsi ilə bərpa olunmuş Azərbaycan dövlətçiliyi lap əvvəldən qeyri-peşəkar cəbhəçi siyasətçilərin hakimiyyətdə qalmasında maraqlı olan xarici qüvvələrin təzyiqinə məruz qalırdı [23].

Azərbaycan elmi ictimaiyyətinin R.Mehdiyevin əsərlərinə müraciət etməsi faktının özü onun yaradıcılığının böyük əhəmiyyətinə dəlalət edir.

Akademik R.Mehdiyevin əsərləri elmi dəyərlərinə görə daima aktualdır. Bugünkü qlobal problemlərin araşdırılmasında elmi araşdırmalara böyük ehtiyac vardır. Dünya yeniləşəcək, qabaqcıl texnologiyalar işə salınacaq. Belə mühitdə Azərbaycan dünya inkişafından kənar qalmamaq üçün razılaşmalıdır ki, modernləşmənin alternativini yoxdur.

Onun nəzəri əsaslarının işlənilib hazırlanmasında isə ilk növbədə zamanları bir-birinə «calamağa» qadir olan, hər şeyi öz adı ilə çağırabilən, elmi və siyasi-ideoloji yanaşmaları bir-birindən ayırmağı bacaran dövlət xadimlərinin rolu həddən artıq böyükdür.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat :

1. Иванов В. Гудбай, Америка? // Известия. М., 2008. 13 октября /<http://www.izvestia.ru/comment/article3121474/index.html>
2. Mehdiyev R. Demokratiya yolunda: irs haqqında düşüncələr. Bakı: Şərq-Qərb, 2007, s. 243
3. "Keçid cəmiyyətlərində demokratiya" beynəlxalq konfransında Ramiz Mehdiyevin çıxışı. 05-24 16:06/<http://www.lnews.az/politics/20070524040114224.html>.
4. Лукьянов Ф. Трансформация без ясных ориентиров // Россия в глобальном мире. М., 2009. Т.7. №1. С.5
5. Roger C. Altman. The Great Crash, 2008. A Geopolitical Setback for the West //Foreign Affairs, January/February 2009. Vol 88, Number 1/ <http://www.foreignaffairs.org/20090101faessay88101/roger-c-altman/the-great-crash-2008.html>
6. "Regionların sosial iqtisadi inkişafı dövlət proqramının icrasının yekunlarına həsr olunmuş konfransda Prezident İlham Əliyevin giriş nitqi (23 – 02 - 2009 13:58) // <http://www.president.az>.
7. Mehdiyev R. Azərbaycan: qloballaşma dövrünün tələbləri. Bakı: "XXI əsr" Yeni Nəşrlər Evi, 2004, s. 11
8. Mehdiyev R. Gələcəyin strategiyasını müəyyənləşdirərkən: müasirlik xətti. Bakı: Şərq-Qərb, s. 169.
9. Ramiz Mehdiyev: "ABŞ - in Azərbaycana prezident seçkiləri ilə bağlı vəsait ayırması ölkənin daxili işinə müdaxilədir" // <http://news-az.trend.az/society/media/1191020.html>
10. Mehdiyev R. XXI əsrdə milli dövlətçilik. Bakı: "XXI əsr" Yeni Nəşrlər Evi, 2003, s. 192, 193.
11. Bax: Mehdiyev R. Əsl vətəndaş, böyük şəxsiyyət və qüdrətli lider haqqında bəzi düşüncələr. // Heydər Əliyev ümummilli lider. Bakı: "Azərbaycan" nəşriyyatı, 2004, s. 11, 13.
12. Mehdiyev R. Azərbaycan: tarixi irs və müstəqillik fəlsəfəsi. Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı, 2001. s. 175.
13. Mehdiyev R. XXI əsrdə milli dövlətçilik. Bakı: "XXI əsr" Yeni Nəşrlər Evi, 2003, s. 237.
14. Mehdiyev R. Azərbaycanda müstəqil dövlət quruculuğu təcrübəsi: uğurlar, problemlər və vəzifələr // Mehdiyev R. Azərbaycan: tarixi irs və müstəqillik fəlsəfəsi. Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı, 2001. s. 251; həmçinin bax: Mehdiyev R. Heydər Əliyev və Azərbaycanda müstəqil dövlət quruculuğu. // Heydər Əliyev və müasir Azərbaycan (I Ümumrespublika Əliyevşünaslıq konfransının materialları). Bakı: "Azərbaycan Universiteti" nəşriyyatı, 2003, s. 13.
15. Mehdiyev R. Azərbaycanda müstəqil dövlət quruculuğu təcrübəsi: uğurlar, problemlər və vəzifələr // Mehdiyev R. Azərbaycan: tarixi irs və müstəqillik fəlsəfəsi. Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı, 2001. s. 254.
16. Mehdiyev R. Azərbaycan: tarixi irs və müstəqillik fəlsəfəsi. Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı, 2001. s. 183.

17. Mehdiyev R. Azərbaycan: tarixi irs və müstəqillik fəlsəfəsi. Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı, 2001. s. 169.
18. Mehdiyev R. XXI əsrdə milli dövlətçilik. Bakı: "XXI əsr" Yeni Nəşrlər Evi, 2003, s. 190.
19. Mehdiyev R. Heydər Əliyevin dövlət idarəçiliyinin nəzəriyyə və təcrübəsinə töhfəsi (məruzədən xülasə) // Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası (1999-2003). Bakı: Çarşıoğlu, 2004, s. 155.
20. Mehdiyev R. XXI əsrdə milli dövlətçilik: demokratik inkişaf və müxalifət // "Respublika". 2003, 25 fevral, № 44.
21. Bax: "Azərbaycan", 2003, 18-20 fevral.
22. Bax: Mehdiyev R. XXI əsrdə milli dövlətçilik: demokratik inkişaf və müxalifət // Vətəndaş cəmiyyətinə yol açan ideyalar. Bakı: "Azərbaycan" qəzeti, 2006, s. 30-31.
23. Bax: Milli Məclisin deputatı, siyasi elmlər namizədi Aydın Mirzəzadənin "dəyirmi masa " da çıxışı // Vətəndaş cəmiyyətinə yol açan ideyalar. Bakı: "Azərbaycan" qəzeti, 2006, s. 109-110.